

خیلواکی

استقلال

www.esteqaal.net

۱۶ سپتمبر، ۲۰۲۶

ملالی موسی نظام

قصر شاهی بینظیر و باشکوه دارالامان

به مناسبت صدو هفتمین سال استقلال افغانستان

دیوار ها و عکس ها سخن میگویند

تصویری از قصر باشکوه دارالامان مظهر عصر مترقی امانی، قبل از تخریب در دهه ۹۰ م کار ساختمان قصر نهایت زیبا و باشکوه دارالامان همانطوریکه از اسم آن استنباط میگردد در عصر مترقی اعلیحضرت شاه امان الله تهداب گزاری گردید، طوریکه شاه ترقی خواه این بنای بینظیر را به منظور انکشاف شهر نو کابل در آن منطقه که عبارت از حوالی «چهار دهی» باشد در سال ۱۹۲۰ میلادی - ۱۲۹۹ ه ش آغاز نمود. نقشه این شهر جدید همچنان از جانب مهندسين فرانسوی زیر کار قرار گرفت که در همان زمان صد ها جریب زمین را احتواء می نمود. خود بنای قصر ذریعه سر مهندس ماهر آلمانی به نام «والتر هارتن» طرح گردید و تعداد زیادی از معماران و اهل کسبه کشور نیز که سوابق و مهارت در تعمیرات داشتند، بصورت یک مجموعه فعال برای کار در ساختمان قصر استخدام گردیدند. در پهلوی چنین عمل پسندیده ای، تعداد ۷۰۰ نفر از جوانان مکاتب تحت تعلیمات عملی و نظری خاص «ویلیام هارتن» و دیگر

مهندسين آلمانی برای مدت ۶ ماه قرار گرفتند و بعد از آن برای کار و آموزش های بعدی در تیم ساختمانی پذیرفته شدند.

تصویری از خط ریل بین کابل و دارالامان – از نوآوری های عصر امانیه

مشاهده میگردد که با موجودیت شاه جوان و ترقی خواه، چگونه در پهلوی تعمیر این بنای با شکوه اولاد معارف در کمال دقت و توجه برای آینده خود و مملکت در امور مهندسی و تعمیرات تربیه عملی و نظری میگردیدند که بدون شک از نقطه نظر کیفیت استخدام و آموزش اصول جدید تعمیرات کمک بزرگی محسوب میگردید.

کار این بنای باشکوه با تهیه نقشه برداری و از نگاه تحقیق محل ساختمان، نوعیت خاک و تحقیقات اساسی جیولوجیکی، به همکاری تیم آلمانی و افغانی و با استفاده از مواد تعمیراتی داخلی و قسماً وارداتی آغاز گردید.

کار و تعمیر قصر باشکوه دارالامان با ساحه ۵۴۰۰ متر مربع بصورت سه طبقه با جد و جهد معماران لایق افغان و تیم ماهر مهندسان آلمانی تا سال ۱۳۰۶ هـ ش – ۱۹۲۷ تقریباً به پایه تکمیل رسید؛ در حالیکه تا اخیر دوره امانیه ۱۹۲۹ هنوز هم قسمت هایی باید بسر می رسید.

تصویری از قصر دارالامان در عصر اشغال افغانستان ذریعه قوای سرخ اتحاد شوروی

افسوس که با سقوط آن عصر مترقی و آرزوی های زیادی که برای آبادانی و اعتلای شاه ترقی خواه و روشنفکر آن برای سرزمین خویش در پلان داشت، مملکت تا سال های زیادی آن جنبش و نو آوری ها را تجربه ننمود.

قصر دارالامان نه تنها از نگاه مهندسی جدید و عصری آندوره منحصر به فرد بود، بلکه در استفاده از مواد تعمیراتی از قبیل سنگ، چونه سمنت و غیره و نحوه استعمال آن مواد در قسمت های گوناگون قصر باید به مهارت معماران، نجاران و اهل کسبه لایقی که از خود اجتماع افغانی سهم گرفته بودند لبیک گفت که در اکثر قسمت ها آنقدر لیاقت و نو آوری ها در پوشش ها و ظرافت کاری های چوب کاری و مرمر و امثال آن بکار رفته بود که سالون های چهار اطراف آن بناء با شکوه را خاصیت خاص و بینظیری میبخشید. درین قصر برای بار اول سنگ مخصوص معروف به «**قلمکار چهل ستون**» که باید از مسافتی انتقال می یافت بصورت نهایت زیبا و با ظرافت خاص بکار گرفته شد. برای انتقال سنگ مذکور خط آهنی تعبیه گردید که سنگ را از کوه چهل ستون که بدست می آمد به محل کار انتقال میداد. این همان خط ریلی بود که دارالامان به کابل را هم بهم وصل مینمود و مظهر نو آوری و پیشرفت صنعتی آنعصر درخشان به شمار میرفت.

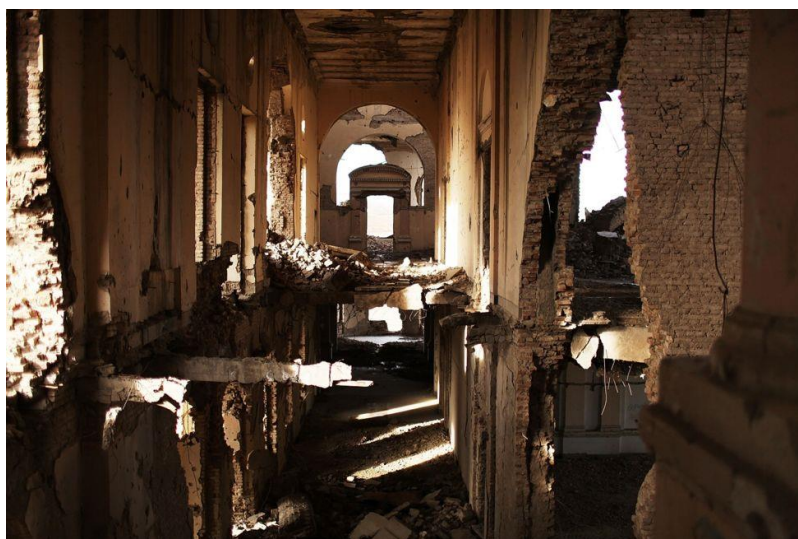
این ساختمان بزرگ در حقیقت اولین بنائیت در افغانستان با سیستم جدید مرکز گرمی، که با استفاده از ذغال فعال میگردد. همچنان که آب جاری از چشمه «**چشمه چونغر**» واقع در قلعه قاضی برای استفاده تمام عمارت در آن نل دوانی شده بود.

نمایی غم انگیز از ویرانه قصر دارالامان در عصر تبادلۀ راکت و آتش مسعود – گلبدین این عمارت با شکوه دارای ۱۵۰ اطاق گوناگون بود که در منزل بالا و برج سمت سرک عمومی دفتر شاه امان الله و دارالتحریر شاهی و وزارت دربار قرار داشت. در منازل دیگر اکثر وزارت خانه های مختلفه تعیین شده و به تدریج دفاتر دولتی هر یک جایگاه خود را داشتند. یکی از

بهترین قسمت های قصر که اطاق بزرگ بیضوی در طبقه سوم بود برای پارلمان اختصاص داده شده بود که هنر مهندسی و کنده کاری و هنر چوبکاری، پلاستر کاری و مرمر کاری بینظیری در آن به کار رفته بود.

کار ساختمانی قصر دارالامان که بصورت وسیعی ماهران اصول مهندسی و عمرانی خارجی و داخلی را بخود جلب نموده بود، در حقیقت سبب گردید که شیوه کار تعمیراتی در کابل و اطراف بصورت مدرن و جدیدی آغاز گردد و تعداد زیادی بنا هایی که بعد تر ساخته شد، دقیقاً در تقلید از آن با مواد و ساختمان عصری بنا یافتند.

شدت تخریبات و دهشت جنگ مسعود و گلبدین – نمای داخل قصر دارالامان

در زمره تعمیرات جدید یکی قوماندانی قوای مرکز در تپه تاج بیگ و دیگری ساختمان پل آرتن بود. البته برای سهولت رفت و آمد سرک بزرگ دارالامان تا مسجد شاه دوشمیره هم با مهندسی آلمان ها بصورت اساسی طرح و تعمیر گردید. حتی موزیم کابل و پوسته خانه مرکزی همچنان از یادگار های همان عصر مترقی میباشد که سال های سال به خاطر دقت و توجه در ساختمان آنان، بصورت پایدار دوام نمودند.

یکی از تصامیم مهم دران عصر پلان اساسی طرح شهر بود که برای آغاز کار آن نه تنها پرسونل فنی تربیت و کار آموزی میگردیدند، بلکه شعبات و مراکز مهندسی، نجاری، حجاری و دیگر اصول صنایع ساختمانی تشکیل گردید.

کار ساختمانی قصر دارالامان گرچه تا زمان ختم سلطنت اعلیحضرت شاه امان الله بکلی تکمیل نگردید، ولی با آنهم تخمین میگردد که در حدود ۲۵ میلیون افغانی مصارف برداشت.

قصر دارالامان بعد از تخریب در عصر تنظیم ها، سالهای زیاد چنین باقی ماند – عسکر ناتو

بعد از آغاز دوره جدید یعنی عصر نادر شاهی، قصر دارالامان که علاقمندی برای استعمال اسم آن موجود هم نبود، برای امور مختلفه اداری مورد استفاده قرار گرفت؛ طوریکه در عصر سلطنت محمد نادر خان پوهی طب و لیلیه آن در آنجا قرار داشت و قسمتی از اطاق های فراوان آن برای ذخیره گدام کشمش استفاده شد.

در عصر اعلیحضرت محمد ظاهر شاه و صدارت سردار محمد داوود، از قصر دارالامان برای وزارت های فواید عامه و وزارت مالیه استفاده به عمل آمد، که بعد تر وزارت مالیه به تعمیر جدیدی نقل نمود ولی قبل از آن در سال ۱۳۴۷ – ۱۹۶۸ حریق بزرگی در قصر صورت گرفت که خسارات بسیاری بار آورد، چنانچه سیستم آبرسانی، مرکز گرمی، تشکیلات برق و تزئینات هنرمندانه و زیبای قصر مخصوصاً در طبقه سوم ویران شده و صدمه زیادی دید.

قصر دارالامان حین ترمیمات و اعمار مجدد در ۷ سال قبل

در سال ۱۳۵۰ ستره محکمه به قصر دارالامان جاگزین گردید و تعمیرات و ترمیمات زیادی توسط وزارت فوائد عامه و شعبه «مؤسسه بنایی» در ساختمان مذکور صورت گرفت و در پایان کار ۴۸ سالون، ۸۰ اتاق دفتر، ۲۲ تشناب عصری، یک کتابخانه بزرگ و کافه تیریی عصری همه تکمیل گردیدند.

در سال ۱۳۵۳ قصر مورد استفاده و کار وزارت عدلیه قرار گرفت. بعد از کودتای منحوس ثور قصر بار ها تا حدی تخریب و ترمیم گردید؛ مثلاً در زمان تجاوز شوروی به افغانستان و زمان کودتای شهنواز تنی.

متأسفانه این بنای با شکوه یکبار دیگر در عصر جنگ های کابل و جنگ های خونین داخلی، مورد راکت پرانی های تنظیم های بی مروت جهادی قرار گرفت و اکثراً بدون در نظر داشت غیر نظامیان و اهالی منطقه، بین جنگ های ددمنشانه احمد شاه مسعود و گلبدین حکمتیار، مورد راکت و سلاح آتش زا واقع شد. دقیقاً چون مرکز قوای حکمتیار در چهار آسیاب بود و مسعود برای حملات خود از استعمال هیچ نوع وسیله جنگی آتش زا و مخرب به آن استقامت و سمت دریغ نمی نمود درحقیقت «عملاً» قصر زیبای دارالامان از جانب مسعود - ربانی و دولت بر حال جمیعت - انتلاف شمال مورد تخریب و انهدام قرار گرفت.

ویرانه های این قصر باشکوه تاریخی که اگر دیوار های آن صدا میداشتند و حوادث و حکایات زیادی را بیان مینمودند، آنقدر غم انگیز میبودند که تأثر و تأسف هر بیننده و هموطنی را تحریک مینمود.

عکس جدیدی از پروژه تعمیر و ترمیمات اخیر نزدیک به اتمام قصر دارالامان

خوشبختانه این بنای مجلل و ارزشمند به کمک بودجه و مصارف ممالک خارج باز هم با شکوه و جلال سر افراشته است و مظهر تاریخ یک عصر بینظیر و مترقی بوده و به نام یک شاه و

رهبر نهایت مدبر و وطن پرست همیشه یاد می‌گردد که آرزوی خدمت و تعالی و انکشاف افغانستان را داشت.

شایسته است که قدامت و موجودیت این بنای عالی برای نسل های افغانستان آموزنده و قابل افتخار باقی بماند تا بالاخره آگاهی حاصل گردد که از آغاز تا انتهای این عمارت باشکوه که در جریان اعمار آن چه پلان های عام المنفعه و چه آموزش و مطالعاتی بوجود آمد، طوریکه در چنان عصری عده زیادی از معماران، مهندسان، هنرمندان و اهل کسبه را در پهلوی شاگردان به کار و آموزش گماشت.

تصویر زیبایی از منظره عقب قصر دارالامان بعد از اتمام ترمیمات و اعمار مجدد آن

پایان